

دۇنياۋى مەشھۇر شەخسلەر مەجمۇئەسى

“ئەتىكى قۇياش” — ياشلار- ئۆسمۈرلەر ئوقۇشلۇقى
دۆلەتسىكە 11- بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدىكى نۇقتىلىق كىتاب تۈرى

دەۋرىمىزدىكى ئەڭ بۈيۈك ئالىم

ئېينشتەين

$$A = X + Y + Z$$

مىللەتلەر ئەدەبىياتى

دەۋرىمىزدىكى ئەڭ بۈيۈك ئالىم

ئېپىنشتىن

قەلەم تەۋرەتكۈچىلەر: سۈيلى شياڭ يۈن جۈن ۋاڭ
يەن فالڭ جاك پىڭ

رەسىمنى سىزغۇچىلار: مياۋ ۋېي لۈ لېي ساۋ ئېرگاڭ
ليۇ جىڭ خېجېي ساۋ چاڭشو

چى شىن لۇ جىڭ ۋاڭ جىڭ
جىنشىۋ شېڭيى
بەت ياسغۇچى:

قىسقىچە مەزمۇنى

«دۇنياۋى مەشھۇر شەخسلەر مەجمۇئەسى» — ئىلىم-پەن، سىياسىي، مائارىپ، ئەدەبىيات، مەدەنىيەت قاتارلىق ساھەلەردە كىشىلەرنىڭ ھۆرمىتىگە ئېرىشكەن ھەم ئۆز كەسىپىدە ئاجايىپ نەتىجىلەرنى يارىتىپ، ئىنسانىيەت تارىخىنىڭ تەرەققىيات مۇساپىسىگە زور تەسىر كۆرسەتكەن مەشھۇر شەخسلەرنى تاللاپ تونۇشتۇرغان يۈرۈشلۈك، كۆڭۈلدىكىدەك بالىلار ئوقۇشلۇقى.

بۇ كىتابلاردا مۇشۇ شەخسلەرنىڭ پارلاق ئىش-ئىزلىرى نۇقتىلىق تونۇشتۇرۇلۇپ، ئۇلارنىڭ ئېڭىلىمەس-سۈنمەس كۈرەش قىلىش رىۋىي نامايان قىلىنغان. بۇ تەرجىمىھاللارنى ئوقۇساق بىزنى بىلىمگە، ئىلمىغا ئىگە قىلدۇ، مەنئۇ كۈچ - قۇۋۋەتكە ئېرىشتۈرىدۇ.

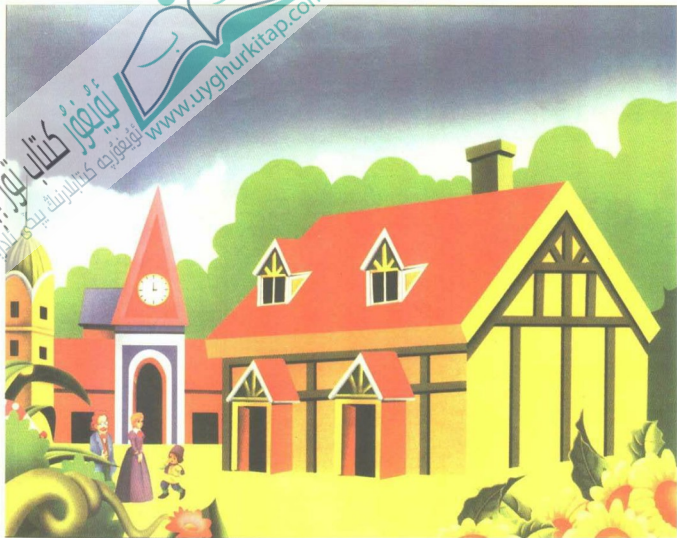
بۇ بىر يۈرۈش كىتابنىڭ سۈرەتلىرى نەپىس، تىلى ئاممىباب، چۈشىنىشلىك، ئوقۇشلۇق قىممىتى يۇقىرى بولۇپ، كەڭ ئۆسسۈرلەرنىڭ ياخشى ئۇستازى ھەم پىقن دوستى بولالايدۇ.

ئېپىنشىپتىننىڭ ئارىخچىسى

ئېپىنشىپتىن دەۋرىمىزدىكى ئۇلۇغ فىزىكىشۇناس. 1879 - يىلى ئەتىيازدا گېرمانىيىنىڭ ئورمۇ شەھىرىدە يەھۇدىي ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. ئۆسمۈرلۈك چاغلىرىدىلا تەبىئەت دۇنياسىدىكى سانسىز سىرلار ئۈستىدە ئىزدىنىشكە بەل باغلاپ، ئۇلۇغۋار ئىرادە تىكلەنگەن. ئالىي مەكتەپكە چىققاندىن كېيىن پۈتۈن زېھنىنى ئۆگىنىشكە قارىتىپ، تۆت يىل جاپالىق كۈرەش قىلىش ئارقىلىق ئەلا نەتىجە بىلەن ئوقۇش پۈتكۈزگەن. ئۇ فىزىكا تەتقىقاتىغا بەك كىرىشىپ كەتكەن، ھەتتا كىچىك - كىچىلەپ ئىشلىگەن. 26 ياش ۋاقتىدا مەشھۇر «ھەرىكەتچان جىسىمدىكى ئېلېكترو دىنامىكا توغرىسىدا» دېگەن ماقالىسىنى ئاخىر پۈتتۈرۈپ، دەۋرىمىزدىكى فىزىكا ئىلمىنىڭ ئاساسىي نەزەرىيىسى — نىسپىيلىك نەزەرىيىسىنى ياراتقان. ئۇ يەنە نۇردىكى كۋانت ئۇقۇمىنى ئوتتۇرىغا قويغان ھەم كۋانت نەزەرىيىسىدىن پايدىلىنىپ فوتو ئېلېكتىرىك ئېففېكت، رادىئاتسىيە جەريانى ۋە قاتتىق جىسىمدىكى سېلىشتۇرما ئىسسىقلىقنى چۈشەندۈرگەن، بىروۋن ھەرىكىتىنى شەرھلەش، كۋانت ستاتىستىكىسىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش جەھەتتە زور مۇۋەپپەقىيەتلەرگە ئېرىشىپ، كىشىلەرنىڭ ماددا ۋە ھەرىكەتكە بولغان تونۇشىنى چوڭقۇرلاشتۇرغان. ئېپىنشىپتىننىڭ نەزەرىيە تەتقىقاتى ئىلىم - پەن جەھەتتىن ياكى پەلسەپە جەھەتتىن بولسۇن ئىنتايىن مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. ئېپىنشىپتىن « ھازىرقى زامان فىزىكىسىنىڭ ئاتىسى»، « 20 - ئەسىردىكى نيۇتون » دېگەن ئاتاقلار بىلەن ئاتالغان ھەم 1921 - يىلى نوبېل فىزىكا مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن. ئېپىنشىپتىن ھەم دۇنيا تىنچلىقىنى قوغدىغۇچى سادىق جەڭچى . 1 - ، 2 - دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىلىدە، ئۇ گېرمانىيە مىلتارىستلىرى ۋە گىتلىپەر فاشىستلىرىنىڭ زومىگەر ھۆكۈمرانلىقىغا غەزەپ بىلەن قارشى تۇرغان. بولۇپمۇ، 2 - دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن، ھەربىي ھازىرلىقلارنى كېڭەيتىشكە قارشى تۇرۇش ۋە يادرو قۇراللىنى ئۇرۇشتا ئىشلىتىشكە قارشى تۇرۇشنى توختىماي مۇراجىئەت قىلىپ، ئىنسانىيەتنىڭ ئادالەتپەرۋەرلىك ئىشلىرىنى ئاكتىپلىق بىلەن قوللىغان. شۇڭا ھەرقايسى ئەل خەلقلىرى ئىجتىمائىي مەسئۇلىيەتچانلىقى كۈچلۈك بۇ ئۇلۇغ ئالىمنى چەكسىز ھۆرمەتلەيدۇ. ئېپىنشىپتىن - 1955 يىلى قاتتىق چارچاپ كەتكەنلىكتىن كېسەل بولۇپ دۇنيا بىلەن ۋىدالىشىدۇ، كىشىلەر ئۇنىڭ ۋەسىيىتىگە ئاساسەن، جەسەت كۆلىنى زېمىنغا چېچىۋېتىدۇ.

1 ئېنشتېن 1879-يىلى گېرمانىيەدە بىر يەھۇدىي ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلدى. دادىسى ئېلېكتر سايمانلىرى زاۋۇتىنىڭ خوجايىنى ئىدى. ئانىسى بولسا سەنئەت ساھەسىدە يۇقىرى تەربىيە كۆرگەن ئايال ئىدى.

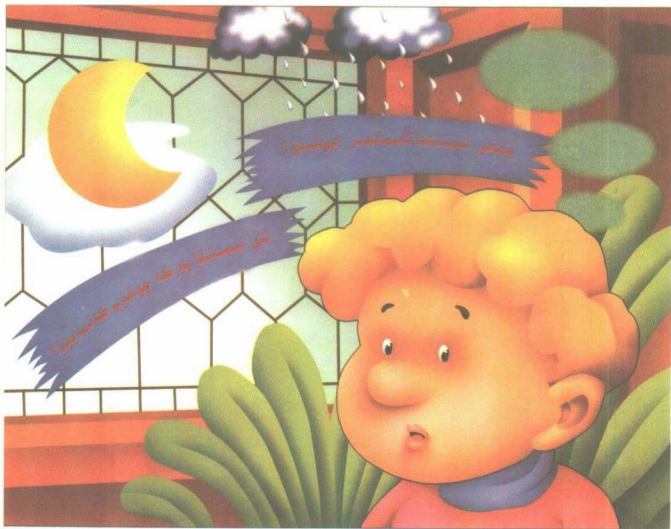

بالا خېلى چوڭ بولۇپمۇ
گەپ قىلالمايدىغۇ، بالدا بېرەر
كېسەل يوقتۇ؟

بولمىسا دوختۇرغا بېرىپ
تەكشۈرتۈپ باقايلى!

3 تۆت يىل جاپالىق ئۆگىنىش ئارقىلىق، ئەلا نەتىجە بىلەن ئوقۇش پۈتتۈردى. كېيىن بېرىن پاتېنت ئىدارىسىگە كېلىپ خىزمەت قىلدى. بۇ جەرياندا نۇرغۇن ماقالە ئېلان قىلىپ، ئىدارە باشلىقىنى ھەيران قالدۇرۇۋەتتى.

4 دەرەققەت، ئېنىقلىتىپ كىچىك بولسىمۇ، دائىم مەسىلىلەرنى مۇستەقىل ئويلايتتى، ئېنىقلىتىپ كىچىك ۋاقتىدىلا ئۆزىدە غايە تۇرغۇزۇپ، تەبىئەتنىڭ سىرى ئۈستىدە ئۆزىنىڭ قارارىغا كەلگەن.

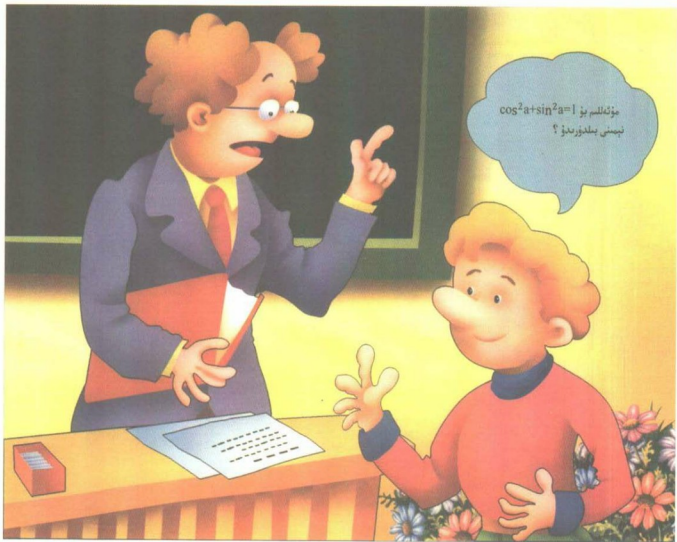
7 ئېنىشتىن كۆمپاسنى ئېلىپ، دەرھال دادىسىدىن سوئال سورىدى. دادىسى سوئالدىن تۇتۇلۇپ قېلىپ، دەماللىققا جاۋاب بېرەلمەي ئىنتايىن ئوڭايىزلىنىدۇ.

قارا، بۇ تىك بۇلۇڭلۇق ئۈچ بۇلۇڭ.
ئىككى تىك بۇلۇڭنىڭ كۋادراتى دەل يانتۇ
تەرەپنىڭ كۋادراتىغا تەڭ.

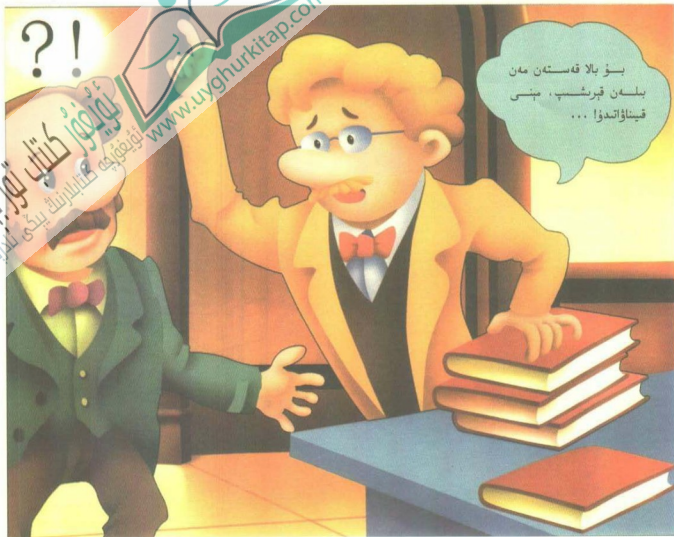
ھە! راست قىزىقارلىقكەن!

10 مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىن، دائىم ئوقۇنغۇچىسىدىن نۇرغۇن سوئاللارنى سوراپتى. بەزىدە راستتىنلا ناھايىتى سەۋىيلىك سوئاللارنى

سوراپتى.

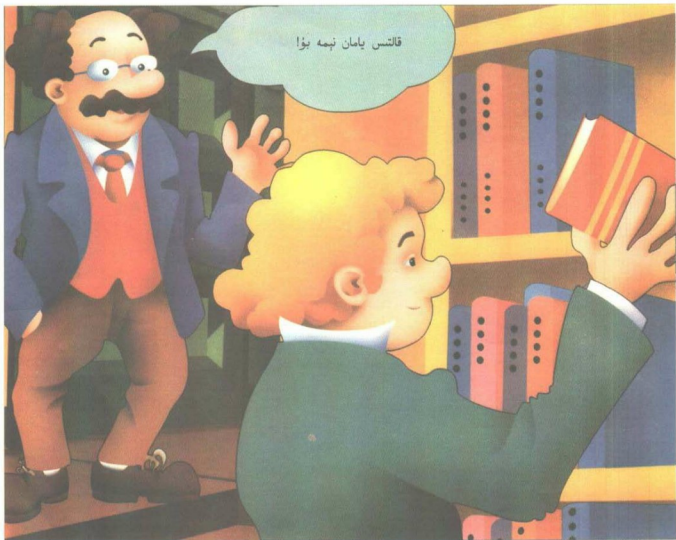

12 شۇ سەۋەبتىن ئېينىشتىن مەكتەپتىن قوغلاندى، بۇنىڭدىن ئۇ ناھايىتى ئازابلىنىدى ھەم بىشارام بولدى.

13 ئۆزۈڭدىن ئۆگىنىپ نەچچە يىلدىن كېيىن ئېيىشتىن شۇبىسىگە ئۇنىۋېرسىتېتقا ئوقۇشقا كىردى. مەكتەپتە ئۇ پۈتۈن زېھنى ئۆگىنىشكە قاراتتى. بولۇپمۇ، ئۇ - فىزىكا تەتقىقاتىغا مەستانە بولۇپ كەتتى. ھەتتا كېچە-كېچىلەپ فىزىكا تەجرىبىسى ئىشلەپ، ھەممىنى ئۇنتۇدى.

14 تۆت بىل جاپالىق ئۆگىنىش ئارقىلىق ، ئەلا نەتىجە بىلەن ئوقۇش پۈتتۈردى . كېيىن بېرىن پاتېنت ئىدارىسىگە كېلىپ خىزمەت قىلدى . بۇ جەرياندا نۇرغۇن ماقالە ئېلان قىلىپ ، ئىدارە باشلىقىنى ھەيران قالدۇرۇۋەتتى .

15 نەچچە يىلدىن كېيىن، بىر كۈنى ئەتىگىنى ئېيىنىشىپ مۇزىكا چالغاج دەپتەرگە بىر نەرسە يازغىلى تۇردى. ئايالى قىزىقىپ ئۇنىڭ قېشىغا كەلدى...

17 شىكى ھەپتىدىن كېيىن، ئېينشتېيننىڭ «نېسپىلىك نەزەرىيىسى» دۇنياغا كەلدى! فىزىكا ئىلمىدىكى بۇ قىممەتلىك ئۇلۇغ ئىنقىلاب پۈتكۈل ئىلىم-پەن ساھەسىنى تەۋرىتىۋەتتى. ئۇ ياراتقان «نېسپىلىك نەزەرىيىسى» بىلەن «كۋانت مېخانىكىسى» يېقىنقى زامان فىزىكا ئىلمىنىڭ شىكى چوڭ تۈۋرۈكىگە ئايلاندى، شۇ سەۋەبلىك ئېينشتېين 1921-يىلىدىكى نوبېل فىزىكا مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

18 بىرىنچى دۇنيا ئۇرۇشى پارتلىغاندىن كېيىن، ئېنشىتسىنىڭ تەتقىقاتى ئامالسىز توختاپ قالدى، گىتلىر گېرمانىيەدە تەختكە چىققاندىن كېيىن، ئېنشىتسىن نۇقتىلىق زىيانكەشلىك قىلىنىدىغانلار قاتارىغا كىرگۈزۈلدى، بىراق ئۇ گېرمانىيە مىلتارىستلىرى ۋە گىتلىر فاشىستلىرىنىڭ زوراۋانلىق سىياسىتىگە بولغان قارشىلىق پائالىيىتىنى بىر سۈنۈمۈ توختاتمىدى.

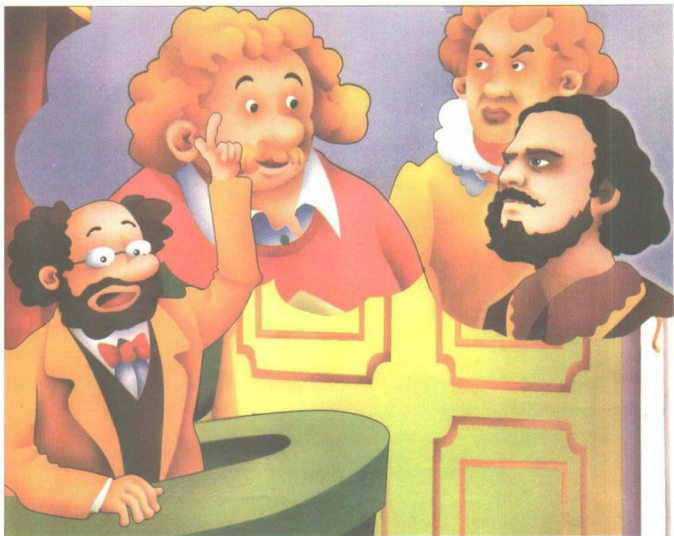
19 فاشىستلارنىڭ توختىماي زىيانكەشلىك قىلىشى سەۋەبلىك، ئېنشىتېن گېرمانىيىدىن ئايرىلىشقا مەجبۇر بولۇپ، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا بېرىپ نۇتۇق سۆزلىدى. ئىجتىمائىي مەسئۇلىيەتچانلىقى كۈچلۈك بۇ ئالىم ھەرقايسى ئەل خەلقلىرىنىڭ ھۆرمىتىگە ئېرىشتى. 1922-يىلى شاڭخەيگە كەلدى ۋە كىشىلەرنىڭ قىزغىن قارشى ئېلىشىغا ئېرىشتى.

20 نۇرغۇن ئىخلاسسىمەن ئوقۇغۇچىلار ئۇنىڭدىن ئۆگەنگەن بىلىملەرنى كارتىغا يېزىپ ئەستە ساقلاش كېرەكمۇ؟ دەپ سورىدى، ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ بېشىنى كۆرسەتتى.

21 بەزى ئوقۇغۇچىلار ئۇنىڭدىن قانداق قىلغاندا زور مۇۋەپپەقىيەتنى قولغا كەلتۈرگىلى بولىدۇ دەپ سورىدى، ئېنىقلىشىم تۆۋەندىكى فورمىلنى يېزىپ بەردى (مۇۋەپپەقىيەت = جاپاغا چىداپ تېرىشش + توغرا ئۇسۇل + قۇرۇق گەپنى ئاز قىلىش)

22 ئۇ ۋاپات بولغاندىن كېيىن، مەشھۇر بىر فىزىكا ئالىمى ئېينشتەينغا مۇنداق باھا بەرگەن: "ئۇلۇغ نەتىجىلەرنى ياراتقان ئۇنى پەقەت كوپېرنىك، نيۇتونلار بىلەنلا سېلىشتۇرغىلى بولىدۇ."

图书在版编目(CIP)数据

爱因斯坦:维吾尔文/陆力等编;徐维等绘;卡哈尔·普拉提译.—北京:民族出版社,2008.6
(托起明天的太阳·世界杰出人物丛书)

ISBN 978-7-105-09376-2

I. 爱… II. 陆… III. 爱因斯坦, A. (1879-1955) —生平事迹—少年读物—维吾尔语
(中国少年儿童出版社) IV. K837.126.11-49

中国版本图书馆CIP数据核字(2008)第083675号

本书根据农村读物出版社2004年1月第1次印刷版不翻译出版

翻 译:卡哈尔·普拉提
责任编辑:多鲁洪·哈地尔
责任校对:
制 作:沙塔尔·沙拉木

بۇ كىتاب جۇڭگو يېزا ئوقۇشلۇقلىرى نەشرىياتىنىڭ 2004-يىلى
1-نەشرى 1-باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

تەرجىمە قىلغۇچى: قاھار پولات
مەسئۇل مۇھەررىر: دولقۇن قادىر
مەسئۇل كوررېكتور:
بەنچىك: سائىتار سالام

出版发行:民族出版社
社 址:北京市东城区和平里北街14号
电 话:010-64290862
邮 编:100013
印 刷:北京艺辉印刷有限公司
经 销:各地新华书店
开 本:889毫米×1194毫米 1/24 印张:1
版 次:2008年6月第1版
2008年6月第1次印刷
印 数:0001—3000册
书 号:ISBN 978-7-105-09376-2/K.1406 (维38)
定 价:5.00元

نەشر قىلغۇچى : مىللەتلەر نەشرىياتى
ئادرېسى : بېيجىڭ شەھىرى خېيىڭلى شىمالىي كوچا 14-قورۇ
پوچتا نومۇرى : 100013
تېلېفون نومۇرى : 010-64290862
باسقۇچى : بېيجىڭ يىخۇي باسمىچلىق چەكلىك شىركىتى
ساتقۇچى : جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
نەشرى : 2008-يىلى 6-ئايدا 1-قېتىم نەشر قىلىندى
بېسىملىشى : 2008-يىلى 6-ئايدا بېيجىڭدا 1-قېتىم بېسىلدى
ئۆلچىمى : 889×1194 م.م 24 كەسلەم باسما تاۋىقى 1
سانى : 0001-3000
باھاسى : 5.00 يۈەن

翻 译：卡哈尔·普拉提
 责任编辑：多鲁洪·哈德尔
 责任校对：多鲁洪·哈德尔

تەسەۋۋۇر قىلىش ئىقتىدارى — بىلىمدىنمۇ مۇھىم.
 — گېيىنىشتىين

9 787105 093762 >

定价：5.00 元